

YHDENVERTAISUUS- ja TASA-ARVOLAUTAKUNTA/Jaosto

Tulkkauspalvelu, oppisopimuskoulutus, syrjintäperuste, vertailukelpoinen tilanne, kohtuulliset mukautukset

Diaarinumero: 4xx/2018

Antopäivä: xx.xx.2020

Hakija on oikeutettu Kelan tulkkauspalveluun ja opiskelee oppisopimuskoulutuksessa. Hakija katsoi, että häntä kohdellaan eri tavoin kuin muita liittyen hänen lisätulkkaukstuntiansa ja opiskelunsa tulkkauksen käsittelyyn tulkkauspalvelussa. Hakija myös katsoi, että Kela voisi kohtuullisilla mukautuksilla tulkita hänen oppisopimuskoulutuksensa tulkkauspalvelulain mukaiseksi opiskelutulkkaukseksi. Lisäksi hakija katsoi, että Kela olisi voinut käsitellä hänen lisätulkkaustuntihakemuksensa nopeutetulla aikataululla tai myöntää jo valmiiksi vuoden alussa korotetun tuntimäärän.

Kela selvitti, että menettely lisätulkkaukstuntien, oppisopimuskoulutuksen tulkkauksen ja tulkkilistan käsittelyssä koskee kaikkia tulkkauspalvelun asiakkaita, jotka ovat hakijan kanssa vertailukelpoisessa asemassa. Kela katsoi myös, että hakijan oppisopimuskoulutus ei kuulu opiskelutulkkauksen piiriin. Kelan tulkinta perustui tulkkauspalvelulain esitöihin. Kela vetosi lisäksi siihen, ettei tulkkausta voida myöntää etukäteen ja että kahden viikon käsittelyaika johtui osittain ruuhkasta. Hakija oli lisäksi itse vastuussa tulkkaustuntien seuraamisesta.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoi alkuun, että ottaen huomioon Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen väljän tulkinnan ja perustuslain 22 §:n mukaisen perus- ja ihmisoikeusmyönteisen laintulkinnanperiaatteen hakijan asema oppisopimuskoulutuksessa opiskelevana on sellainen oikeudellinen asema, jonka voitiin katsoa olevan yhdenvertaisuuslain 8 §:n 1 momentissa tarkoitettu muu henkilöön liittyvä syy.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoi, ettei erillistä myönnettyä oikeutta opiskelutulkkaukseen ja hakijan oppisopimuskoulutustilannetta voida rinnastaa tilanteina toisiinsa. Kohtuullisten mukautusten osalta lautakunta katsoi, että hakija saa tulkkausta oppisopimuskoulutukseensa, joten asiassa ei ylipäättään ole selvitetty olevan tarvetta kohtuulliseen mukautukseen tältä osin.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoi saadun selvityksen perusteella, ettei objektiivisesti arvioiden ole aihetta olettaa, että Kela olisi kohdellut hakijaa vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella syrjinnän kiellon vastaisesti. Kyse ei myöskään ollut kohtuullisten mukautusten epäämisestä, yhdenvertaisuuden edistämisvelvollisuuden rikkomisesta tai positiivisen erityiskohtelun toimien tekemättä jättämisestä. Näin ollen hakijan hakemus hylättiin.

(Lainvoimainen)

Asian tausta

Hakijalle on myönnetty Kansaneläkelaitoksen (Kelan) tulkkauspalvelupäätöksellä oikeus saada Kelalta tulkkauspalvelua. Hakija on oppisopimuskoulutuksessa, jossa hän tarvitsee

tulkkia. Hänen tulkkaustuntinsa ovat loppuneet kesken tammikuussa 2018 ja hän on joutunut selvittämään asiaa Kelan kanssa saadakseen lisätulkkaustunteja. Kela on vuoden 2018 hankintakauden alusta mahdollistanut tulkkilistan tekemisen, jolloin asiakas voi laatia itselleen tulkkilistan niistä tulkeista, joita haluaa tulkkaustilauksissaan käyttää.

Hakijan vaatimukset

Hakija vaatii, että yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta antaa asiassa Kelalle huomautuksen.

Hakijan perustelut

Kelan tulkkauspalvelu ei toimi lain tarkoittamalla tavalla huomioiden hänen yksilölliset tarpeensa, eikä yhteistyö Kelan välityskeskukseen kanssa toimi. Kelan tulkkivälityksen toiminta kohtelee asiakkaita eriarvoisesti, on sekavaa ja epävarmaa. Tämä vaikeuttaa hänen elämäänsä ja vie yhdenvertaisuuden ja itsemääräämisoikeuden tunteen häneltä.

Tammikuun 2018 puolella välissä hakija sai välitykseltä ilmoituksen, että hänen tulkkituntinsa ovat loppuneet, minkä vuoksi hän joutui selvittämään asiaa välityksen kanssa. Hakija katsoo, että häntä on syrjitty, koska hänen hakemuksensa lisätulkkaustunneista on käsitelty liian hitaasti. Kahden viikon käsittelyaika on kohtuuton, koska hänellä kuluu tulkkaustunteja huomattavan paljon viikossa. Ilman päätöstä tulkkitilauksiin ei edes etsitä tulkkia. Tämä rikkoo yhdenvertaisuuslain 5 §:n mukaista viranomaisen velvollisuutta edistää yhdenvertaisuutta. Toinen tulkkauspalvelun asiakas voi samankaltaisessa tilanteessa jatkaa tulkin käyttämistä jo ennen päätöstä myönnetystä lisätulkkitunneista. Tämä rikkoo syrjintäkieltoa, koska heitä ei kohdella samalla tavalla.

Lisäksi hakija katsoo tulleen syrjityksi, kun hänen opiskelunsa tulkkauksen selvittely vie häneltä liikaa aikaa verrattuna muihin vastaavassa tilanteessa oleviin opiskelutulkkia käyttäviin opiskelijoihin. Hakija katsoo olevansa opiskelija, mutta Kelan mukaan hän ei ole oikeutettu opiskelutulkkaukseen. Tulkkilistaan hän on merkinnyt tulkit, joita hän haluaa käyttää opinnoissaan. Tästä huolimatta tulkki saattaa vaihtua kesken päivän, mikä häiritsee hänen keskittymistään opinnoissa. Hakija ei ole myöskään aina saanut toivomaansa tulkkia, vaikka on ollut tiedossa, että kyseinen tulkki on ollut vapaana. Tilanteessa olisi voitu käyttää yhdenvertaisuuslain 15 §:n kohtuullista mukautusta, jotta hänen opiskelutulkkauksensa toimisi tarkoituksenmukaisesti ja hän saisi opiskelutulkkauspäätöksen. Hän on myös toivonut, että hänen oppisopimuskoulutuksensa tulkkaustarpeita käsiteltäisiin samalla tavalla kuin opiskelutulkausta.

Hakija on tehnyt itselleen tulkkilistan. Osa tulkeista on tarkoitettu hänen opintoihinsa ja osa terapiatulkkaukseen. Kelan mukaan hakija ei ole oikeutettu opiskelutulkkaukseen, joten tulkit on nimetty asioimistulkkauksella. Hakija ajatteli, ettei hän tarvitse muihin tilanteisiin tulkkilistaa, vaan voi käyttää ketä vain vapaana olevaa tulkkia myös tulkkilistan ulkopuolelta. Kela vahvisti tulkkilistan ja kertoi, ettei hakija voi käyttää tai toivoa muita tulkkeja kuin listalla olevia. Hakija katsoo, ettei palvelu jousta hänen tarpeidensa mukaisesti. Jos tulkkilistan tulkit ovat varattuja, tulkkitilauksen käsittely viivästyy, kun tulkkivälitys ottaa hakijaan yhteyttä ja kysyy, voiko listan ulkopuolelta etsiä vapaata tulkkia. Joskus tällaisissa tilanteissa hakija ei saa lainkaan tulkkia.

Kela olisi voinut käsitellä hakijan lisätulkkauستuntihakemuksensa nopeutetulla aikataululla yhdenvertaisuuslain 9 §:n nojalla tai jo valmiiksi vuoden alussa myöntää korotetun tuntimäärän, jotta hänellä olisi sekä koulutuksessa että muussa elämässä riittävä määrä tulkkauستunteja käytettävissä.

Hakija kokee, ettei hän ole saanut Kelalta tarpeeksi neuvontaa palvelun käytössä, mikä rikkoo hallintolain 8 §:n mukaista neuvontavelvollisuutta. Hakija katsoo Kelan rikkoneen myös hankintalain 108 §:n 3 momenttia, kun Kela ei ole neuvonut palvelun käytössä ja Kelan hankinnassa määritellyt ehdot ovat aiheuttaneet kohtuuttomia esteitä. Kela on rikkonut myös tulkkauستpalvelulain 10 §:n 2 momenttia, kun tulkkauستpalvelu ei jouta hänen tarpeidensa mukaan.

Vastaaajan vastaus

Vastaaaja kiistää syrjineensä hakijaa.

Vastaaajan perustelut

Kela on järjestänyt vammaisten henkilöiden tulkkauستpalvelua tulkkauستpalvelulain nojalla 1.9.2010 lukien. Uusi hankintakausi on alkanut 1.1.2018. Kelan tulkkauستpalvelun järjestämisen tavoitteena on uudessa palvelumallissa tuottaa asiakkaan palvelu mahdollisimman lähellä asiakkaan tulkkauستtarvetta, lähipalveluna. Tällöin asiakkaalle muodostetaan palvelunjärjestämisen alue, jossa käytetään palveluntuottajia ja tulkkeja siitä hankinta-alueelta, jonka alueella asiakas asuu. Tulkkauستtyö tehostuu, kun asiakkaan tarvitsemat tulkit tuotetaan läheltä asiakasta.

Uudessa palvelumallissa asiakas saa valita, haluaako hän tulkkauستpalvelunsa järjestettäväksi palvelunjärjestämisen alueella tulkkilistan avulla vai ilman tulkkilistaa. Asiakas voi tällöin ehdottaa asuinkunnastaan tai sen lähellä olevista tulkeista sopivia tulkkeja. Hän voi myös nimetä erikseen tulkin, joka hänelle välitetään esimerkiksi opiskeluun. Kela varmistaa, että ehdotetut tulkit täyttävät tarvittavat vaatimukset. Tavoitteena on ollut tuoda asiakas järjestämään omaa palveluaan ja vahvistaa näin asiakkaan itsemääräämisoikeutta.

Kela on toimeenpannut tulkkauستpalvelua vuodesta 2010 lukien ja koko tämän ajan Kela on käytännössä myöntänyt pyydetty lisätunnit hyvin joustavasti hakemuksen mukaisesti. Jos hakija tarvitsee tulkkauستpalvelunsa järjestämiseksi lisää tulkkauستunteja, niitä on haettava erikseen lomakkeella. Hakija on toimittanut lisätunteja koskevan hakemuksensa Kelaan 26.1.2018, jolloin hän oli käyttänyt 140 tuntia. Tunteja oli 31.1.2018 mennessä käytetty noin 170. Lisätunneista on 7.2.2018 annettu päätös ja se on postitettu seuraavana päivänä. Vammaisten henkilöiden tulkkauستpalvelukeskuksessa (myöhemmin VATU-keskus) on ollut alkuvuodesta ruuhkaa, mutta kahden viikon käsittelyaikaa ei voida asian laatuun nähden pitää kohtuuttoman pitkänä. Kaikkien tulkkauستpalvelun asiakkaiden tulee itse seurata tuntien kulumista ja haettava lisätunteja riittävän ajoissa. Joissakin hätätilanteissa voidaan tulkkauستta kuitenkin järjestää, vaikka asiakkaan tunnit olisivatkin loppuneet. Hakijan viittaaman toisen tulkinkäyttäjän tilanteeseen Kelan ei ole hakemuksessa olleilla tiedoilla mahdollista lausua mitään. Lisätulkkituntien hakeminen koskee kuitenkin yhtä lailla kaikkia Kelan tulkkauستpalvelun asiakkaita.

Opiskelutulkkauksen tavoitteena on, että sama palveluntuottaja tuottaa opiskelutulkkauksen koko opiskelun ajan. Opiskelutulkkaukseen oikeutetulla tulee olla voimassa oleva päätös oikeudesta käyttää opiskelutulkkausta. Hakijan oppisopimuskoulutus tulkitaan tulkkaukspalvelulain esitöiden valossa työhön liittyväksi kokonaisuudeksi, joka ei kuulu lain tarkoittaman varsinaisen opiskelutulkkauksen piiriin. Kela katsoo, että oppisopimuskoulutukseen liittyvä tulkkaukspalvelun selvittely ja opiskelutulkkaukseen oikeutettuihin asiakkaiden tulkkaukselvittely eivät rinnastu tulkkaukspalvelulain näkökulmasta toisiinsa.

Kela katsoo ottaneensa hankintalain 108 §:n 3 momentin edellyttämällä tavalla huomioon palvelun käyttäjien erityistarpeet ja on esimerkiksi hankinnan valmistelun aikana kuullut vammaisten tulkkaukspalvelua käyttävien asiakkaiden eri asiakasjärjestöjä, tulkkaukspalvelun tuottajia ja tulkkauksia kouluttavia oppilaitoksia.

VATU-keskus on todennut omassa selvityksessään, että tulkkilistalta ei voi tilauskohtaisesti toivoa tulkkauksia, vaan listan tulkit ovat tarkoitettu vastaamaan koko tulkkaukspalvelun järjestämistä lähipalveluperiaatteen mukaisesti. Tulkki voidaan välittää listan ulkopuolelta silloin, kun kaikki tulkkilistan tulkit ovat estyneitä. Tulkkauksia voi tarpeen mukaan lisätä tai poistaa listalta. Hakijalla on listallaan 7 tulkkia, joista kolme on nimetty opiskelua varten. Ajalla 1.1.-16.3.2018 hakijan kirjattuja tilauksia oli yhteensä 62 tilausta. Näistä tilauksista seitsemään ei löytynyt tulkkia, mutta yksikään näistä ei ollut oppisopimuskoulutukseen liittyvä tilaus. Näistä tilauksista 31 kappaletta oli oppisopimuskoulutukseen liittyviä. Näistä kolmesti jouduttiin etsimään tulkki asiakkaan tulkkilistan ulkopuolelta. Hakijan oppisopimuskoulutukseen välitetään ensisijaisesti tulkkilistalta tähän tarkoitukseen nimetty tulkki. Kela katsoo, ettei se ole evännyt hakijalta myöskään kohtuullisia mukautuksia, kun kolmesti ei ole tulkkilistauksissa pystytty välittämään tulkkilistalla oppisopimuskoulutukseen liittyviä tulkkauksia.

Hakija on katsonut, että Kelan olisi tullut huomioida hänen tulkkaustarpeensa heti vuoden alussa myöntämällä hänelle korotettu tuntimäärä ilman lisähakemuksia. Kela katsoo, ettei sen tiedossa ole hakijan henkilökohtaiseen elämään liittyvän tulkkauksen tarvetta. Asiakas ilmoittaa tulkkauksen tarpeensa tekemällä tulkkauksilauksen. Kela ei voi arvioida yksittäisen asiakkaan puolesta, eikä asiakas itsekään välttämättä pysty arvioimaan, kuinka paljon hän tulee tarvitsemaan tulkkauksia. Tulkkauksentien seuraaminen jää asiakkaan vastuulle. Hakijalle on 7.2.2018 myönnetty tuhat tulkkauksentuntia lisätuntipäätöksellä ja lisätunteja voi myös myöhemmin saada perustelluista syistä lisää hakemalla.

Kela katsoo, ettei se ole menetellyt yhdenvertaisuuslain vastaisesti hakijan hakemuksessa esittämällä tavalla. Kela ei ole tehnyt kohtuuttomia esteitä oman lakisääteisen velvollisuutensa toteuttamiseksi.

Esittelijän esitys

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta jättää tutkimatta vaatimuksen antaa Kelalle huomautus lautakunnan toimivaltaan kuulumattomana.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta hylkää hakemuksen muilta osin.

Kysymyksenasettelu

Asiassa on arvioitava, onko vastaaja syrjinyt hakijaa hakijan oppisopimuskoulutuksen tulkkauksen ja lisätulkkaustuntien käsittelyssä hänen vammaisuutensa perusteella.

Perustelut

Sovellettavat oikeusohjeet

Yhdenvertaisuuslakia (1325/2014) sovelletaan sen 2 §:n 1 momentin mukaan julkisessa ja yksityisessä toiminnassa. Yhdenvertaisuuslain 8 §:n mukaan syrjintä muun ohella vammaisuuden perusteella on kielletty ja syrjintää on myös kohtuullisten mukautusten epääminen. Lain 5 §:n mukaan viranomaisella on velvollisuus edistää yhdenvertaisuutta.

Yhdenvertaisuuslain 9 §:n mukaan sellainen oikeasuhtainen erilainen kohtelu, jonka tarkoituksena on tosiasiallisen yhdenvertaisuuden edistäminen taikka syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäiseminen tai poistaminen, ei ole syrjintää.

Välittömänä syrjintänä pidetään yhdenvertaisuuslain 10 §:n mukaan sitä, että jotakuta kohdellaan henkilöön liittyvän syyn perusteella epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta on kohdeltu, kohdellaan tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa.

Välillisenä syrjintänä pidetään yhdenvertaisuuslain 13 §:n mukaan sitä, että näennäisesti yhdenvertainen sääntö, peruste tai käytäntö saattaa jonkun muita epäedullisempaan asemaan henkilöön liittyvän syyn perusteella, paitsi jos säännöllä, perusteella tai käytännöllä on hyväksyttävä tavoite ja tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot ovat asianmukaisia ja tarpeellisia.

Yhdenvertaisuuslain 15 §:n 1 momentin mukaan viranomaisen, koulutuksen järjestäjän, työnantajan sekä tavaroiden tai palvelujen tarjoajan on tehtävä asianmukaiset ja kulloisessakin tilanteessa tarvittavat kohtuulliset mukautukset, jotta vammaisen henkilö voi yhdenvertaisesti muiden kanssa asioida viranomaisissa sekä saada koulutusta, työtä ja yleisesti tarjolla olevia tavaroita ja palveluita samoin kuin suoriutua työtehtävistä ja edetä työuralla. Lain 15 §:n 2 momentin mukaan mukautusten kohtuullisuutta arvioitaessa otetaan huomioon vammaisen ihmisen tarpeiden lisäksi 1 momentissa tarkoitetun toimijan koko, taloudellinen asema, toiminnan luonne ja laajuus sekä mukautusten arvioidut kustannukset ja mukautuksia varten saatavissa oleva tuki.

Yhdenvertaisuuslain 20 §:n mukaan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta voi muissa kuin työsuojeluviranomaisen toimivaltaan 22 §:n mukaan kuuluvissa asioissa kieltää asianomaista jatkamasta tai uusimasta syrjintää tai vastatoimia taikka määrätä tämän ryhtymään kohtuullisessa määräajassa toimenpiteisiin tässä laissa säädettyjen velvollisuuksien täyttämiseksi. Lautakunta voi asettaa antamansa kiellon tai määräyksen tehosteeksi uhkasakon.

Vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta annetun lain (133/2010, jäljempänä tulkkauspalvelulaki) 5 §:n mukaan oikeus tulkkauspalveluun on henkilöllä, jolla on kuulonäkövamma, kuulovamma tai puhevamma ja joka vammansa vuoksi tarvitsee tulkkausta työssä käymiseen, opiskeluun, asiointiin, yhteiskunnalliseen osallistumiseen, harrastamiseen tai virkistykseen. Lisäksi edellytyksenä on, että henkilö kykenee

ilmaisemaan omaa tahtoaan tulkkauksen avulla ja hänellä on käytössään jokin toimiva kommunikointikeino.

Tulkkauspalvelulain 6 §:n 1 momentin mukaan tulkkauspalvelua on järjestettävä siten, että kuulonäkövammaisella henkilöllä on mahdollisuus saada vähintään 360 ja kuulo- tai puhevammaisella henkilöllä vähintään 180 tulkkaustuntia kalenterivuoden aikana. Tulkkauspalvelua järjestetään 1 momentissa säädettyä enemmän, jos se on asiakkaan yksilölliset tarpeet huomioon ottaen perusteltua. Sen lisäksi, mitä 1 momentissa säädetään, opiskeluun liittyvänä tulkkauspalvelua on järjestettävä siinä laajuudessa kuin henkilö sitä välttämättä tarvitsee selviytyäkseen perusopetuksen jälkeisistä opinnoista, jotka: 1) johtavat tutkintoon tai ammattiin; 2) edistävät ammatilliseen opiskeluun pääsemistä tai työllistymistä; taikka 3) tukevat työelämässä pysymistä tai etenemistä.

Tulkkauspalvelulain 10 §:n mukaan Kansaneläkelaitos voi järjestää tulkkauspalvelun joko tuottamalla palvelun itse tai hankkimalla sen muilta palveluntuottajilta. Kansaneläkelaitoksen tulee järjestää tulkkauspalvelu kokonaistaloudellisesti edullisimmin, huomioiden samalla asiakkaiden yksilölliset tarpeet. Vaativissa tulkkaustilanteissa palvelu voidaan järjestää siten, että käytettävissä on kaksi tai useampia tulkkeja. Tulkkauspalvelua järjestettäessä on otettava huomioon palvelunkäyttäjän toivomukset, mielipide, etu ja yksilölliset tarpeet sekä hänen äidinkieltänsä ja kulttuuritaustansa.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan toimivalta

Hakija on vaatinut, että yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta antaisi Kelalle asiassa huomautuksen ja katsonut, että Kela ei ole noudattanut hallintolakia. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan tehtävistä yhdenvertaisuuslain alalla on säädetty kyseisen lain 20 §:ssä. Lautakunnalla ei ole säännöksen perusteella toimivaltaa antaa huomautuksia tai tutkia hallintolain noudattamista. Hakijan vaatimukset huomautuksen antamisesta ja hallintolain rikkomisesta on näin ollen jätettävä tutkimatta lautakunnan toimivaltaan kuulumattomana.

Yhdenvertaisuuslain 1 §:n mukaan kyseisen lain tarkoituksena on muun muassa tehostaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeusturvaa. Hallintolain (434/2003) 7 §:n 1 momentin mukaan asiointi ja asian käsittely viranomaisessa on pyrittävä järjestämään siten, että hallinnossa asioiva saa asianmukaisesti hallinnon palveluita ja viranomainen voi suorittaa tehtävänsä tuloksellisesti.

Hallintolain esitöiden mukaan palveluperiaate ja viranomaisen tehtävien tuloksellinen hoitaminen merkitsevät sitä, että asiointi tulee voida tapahtua sekä hallinnossa asioivan että viranomaisen kannalta mahdollisimman nopeasti, joustavasti ja yksinkertaisesti sekä kustannuksia säästäen. (HE 72/2002 vp s. 57.)

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, että se voi tutkia käsillä olevan asian muilta osin, vaikka lautakunnalla ei ole toimivaltaa asettaa asiassa hakijan vaatimaa seuraamusta ottaen erityisesti huomioon edellä mainittu yhdenvertaisuuslain tarkoitus, hallintolain palveluperiaate ja viranomaisen tehtävien tuloksellisen hoitamisen periaate.

Syrjintäperuste

Asiassa saadun selvityksen perusteella hakija on oppisopimuskoulutuksessa, eikä sen vuoksi samassa asemassa kuin Kelan tulkkauspalvelussa olevat opiskelutulkkauksista

saavat. Asiassa on arvioitava, onko hakijan asema oppisopimuskoulutuksessa opiskelevana sellainen oikeudellinen asema, jonka voidaan katsoa olevan yhdenvertaisuuslain 8 §:n 1 momentissa tarkoitettu muu henkilöön liittyvä syy.

Yhdenvertaisuuslain esitöiden mukaan muita henkilöön liittyviä syitä voivat muun muassa olla perusoikeusuudistuksen esitöissä (HE 309/1993 vp) mainitut yhteiskunnallinen asema, varallisuus, asuinpaikka ja yhdistystoimintaan osallistuminen. Näitä ovat myös kansainvälisten ja eurooppalaisten ihmisoikeusasiakirjojen syrjintäkielloissa luetellut henkilöön liittyvät syyt samoin kuin esimerkiksi Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ja perustuslakivaliokunnan käytännössä tällaisiksi katsotut syyt. (HE 19/2014 vp s. 67.)

Yhdenvertaisuuslain esitöiden mukaan muulla henkilöön liittyvällä syyllä viitataan säännöksessä nimenomaisesti mainittujen syiden kaltaisiin seikkoihin. Tämän todetaan erottavan syrjinnän kiellon esimerkiksi perustuslain 6 §:n 1 momentin yleisestä yhdenvertaisuussäännöksestä samoin kuin työsopimuslaissa säädetystä työntekijöiden tasapuolisen kohtelun vaatimuksesta (HE 19/2014 vp s. 67).

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on ratkaisukäytännössään katsonut, että muut henkilöön liittyvät syyt voivat koskea paitsi henkilön sisäsyntyisiä ominaisuuksia, myös heidän oikeudellista asemaansa tai sosiaalisessa kanssa käymisessä merkityksellisiä ominaisuuksiaan. Esimerkiksi asiassa *Hode ja Abdi v. Yhdistynyt kuningaskunta* (6.11.2012) ihmisoikeustuomioistuin katsoi, että kotimaastaan lähtemisen jälkeen avioliiton päättäneellä pakolaisella ja sellaisen pakolaisen puolisoilla oli ihmisoikeussopimuksen 14 artiklassa tarkoitettu ”muu asema”, jolle annettiin syrjintäsuojaa. Ihmisoikeustuomioistuin katsoi myös esimerkiksi asiassa *Alatulkkila ym. v. Suomi* (28.7.2005), että ammattikalastajan asema oli ihmisoikeussopimuksen 14 artiklassa tarkoitettu ”muu asema”, jolle oli annettava syrjintäsuojaa. Suomen perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Otaen huomioon Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen väljän tulkinnan ja perustuslain 22 §:n mukaisen perus- ja ihmisoikeusmyönteisen laintulkinnanperiaatteen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, että hakijan asema oppisopimuskoulutuksessa opiskelevana on sellainen oikeudellinen asema, jonka voidaan katsoa olevan yhdenvertaisuuslain 8 §:n 1 momentissa tarkoitettu muu henkilöön liittyvä syy.

Välitön syrjintä

Yhdenvertaisuuslain 28 §:n mukaan vireillepanijan on syrjintää tai vastatoimia koskevaa asiaa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa käsiteltäessä esitettävä selvitystä seikoista, joihin vaatimus perustuu. Jos asiaa käsiteltäessä esitettyjen selvitysten perusteella voidaan olettaa syrjinnän tai vastatoimien kieltoa rikotun, vastapuolen on kumotakseen oletuksen osoitettava, että kieltoa ei ole rikottu.

Yhdenvertaisuuslain esitöiden mukaan pelkkä väite tai epäily syrjinnän tai vastatoimien kiellon rikkomisesta ei riitä oletaman syntymiseen. Täyttä näyttöä syrjinnästä tai vastatoimista ei kuitenkaan edellytetä, vaan riittävää on, että tuomioistuimelle tai muulle asiaa käsittelevälle toimivaltaiselle viranomaiselle syntyy esille tulleiden seikkojen valossa perustellusti oletama syrjinnän tai vastatoimien kiellon vastaisesta menettelystä. Olettama syrjinnän tai vastatoimien kiellon rikkomisesta voi perustua paitsi vireillepanijan, myös vastapuolen esille tuomiin seikkoihin taikka mahdolliseen muuhun asiaa käsiteltäessä saatuun selvitykseen. (HE 19/2014 vp s. 93.)

Esitöiden mukaan yhdenvertaisuuslain 10 §:n vaatimus tilanteiden vertailukelpoisuudesta viittaa siihen yleiseen periaatteeseen, että ihmisiä on samanlaisissa tapauksissa kohdeltava samalla tavalla. Jotta tilanteet olisivat säännöksessä tarkoitettussa mielessä vertailukelpoisia, niiden tulee olla rinnastettavissa toisiinsa oikeudellisesti merkityksellisten seikkojen osalta. (HE 19/2014 vp s. 70.)

Hakija on katsonut, että häntä kohdellaan eri tavoin kuin muita liittyen hänen lisätulkkaukstuntiansa ja opiskelunsa tulkkauksen käsittelyyn tulkkaukspalvelussa. Kela on selvittänyt, että menettely lisätulkkaukstuntien, oppisopimuskoulutuksen tulkkauksen ja tulkkiilistan käsittelyssä koskee kaikkia tulkkaukspalvelun asiakkaita, jotka ovat hakijan kanssa vertailukelpoisessa asemassa. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, ettei erillistä myönnettyä oikeutta opiskelutulkkaukseen ja hakijan oppisopimuskoulutustilannetta voida rinnastaa tilanteina toisiinsa.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo saadun selvityksen perusteella, ettei asiassa ole objektiivisesti arvioiden aiheutta olettaa, että Kela olisi kohdellut hakijaa oppisopimuskoulutuksessa opiskelevan aseman perusteella yhdenvertaisuuslain 8 §:ssä tarkoitettua syrjinnän kiellon vastaisesti. Näin ollen syrjintäolettamaa ei ole tältä osin syntynyt.

Kohtuulliset mukautukset

Hakija on katsonut, että Kela voisi kohtuullisilla mukautuksilla tulkita hänen oppisopimuskoulutuksensa tulkkaukspalvelulain mukaiseksi opiskelutulkkaukseksi. Hakija on toivonut, että hänen opiskelunsa tulkkauks toimisi tarkoituksenmukaisesti. Lisäksi hän katsoo, että Kela olisi voinut käsitellä hänen lisätulkkaukstuntihakemuksensa nopeutetulla aikataululla tai myöntää jo valmiiksi vuoden alussa korotetun tuntimäärän.

Yhdenvertaisuuslain 15 §:n mukaisissa kohtuullisissa mukautuksissa on kysymys luonteeltaan tapauskohtaisista, yksittäisessä konkreettisessa tilanteessa vammaisen ihmisen tarpeisiin vastaavista toimenpiteistä, joiden keskeisenä tarkoituksena on varmistaa vammaisen henkilön mahdollisuus nauttia tai käyttää avoimia palveluja yhdenvertaisesti muiden kanssa.

Kela on katsonut, että hakijan oppisopimuskoulutus ei kuulu opiskelutulkkauksen piiriin. Kelan tulkinta perustuu tulkkaukspalvelulain esitöihin. Hakija saa tulkkauksausta oppisopimuskoulutukseensa, joten asiassa ei ylipäättään ole selvitetty olevan tarvetta kohtuulliseen mukautukseen tältä osin. Kela on vedonnut lisäksi siihen, ettei tulkkauksausta voida myöntää etukäteen ja että kahden viikon käsittelyaika on johtunut osittain ruuhkasta. Hakija on lisäksi itse ollut vastuussa tulkkaukstuntien seuraamisesta. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, ettei Kela ole laiminlyönyt kohtuullisten mukautusten tekemistä asiassa. Asiassa ei myöskään ole perusteita katsoa, että Kela olisi jollakin tapaa laiminlyönyt velvollisuuttaan edistää yhdenvertaisuutta tai että sillä olisi ollut velvollisuus ryhtyä yhdenvertaisuuslain 9 §:n mukaiseen positiiviseen erityiskohteluun.

Johtopäätös

Edellä todetuin perustein yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo saadun selvityksen perusteella, ettei objektiivisesti arvioiden ole aiheutta olettaa, että Kela olisi kohdellut hakijaa vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella syrjinnän kiellon vastaisesti. Kyse ei ole myöskään ollut kohtuullisten mukautusten epäämisestä,

yhdenvertaisuuden edistämisvelvollisuuden rikkomisesta tai positiivisen erityiskohtelun toimien tekemättä jättämisestä. Näin ollen hakijan hakemus on hylättävä.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan päätös

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta päätti hyväksyä esittelijän esityksen.

Lainkohdat

Perustuslaki (731/1999) 22 §

Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 1, 2, 5, 8, 9, 10, 13, 15, 20 ja 28 §

Laki vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta (133/2010) 5, 6 ja 10 §

Hallintolaki (434/2003) 7 § 1 momentti

Muutoksenhaku

Muutoksenhakuohjaus liitteenä.

Asian ovat päättäneet Outi Anttila (puheenjohtaja), Merja Heikkonen, Satu Honkala, Husein Muhammed ja Niina Mäntylä. Asian esittelijä Julia Puumalainen.